

משרד החינוך
הטמעת התכנית הלאומית ללמידה משמעותית

התאמת תכניות הלימודים בתחומי הדעת למדיניות הלמידה המשמעותית

צוות היישום המשרדי לתכניות לימודים

מרץ, 2014

הטמעת התכנית הלאומית למידה משמעותית:

התאמת תכניות הלימודים בתחומי הדעת

הקדמה

התכנית הלאומית למידה משמעותית הינה תכנית להטמעת מדיניות משרד החינוך, הדוגלת בקידום למידה מעמיקה המעודדת למידה פעילה וחוויתית, עבודת צוות, חשיבה וחקר, ומכשירה את הלומד להתמודד עם אתגרי המאה ה-21. הלמידה המשמעותית מושתתת על 3 עקרונות מרכזיים: ערך ללומד ולחברה, מעורבות הלומד והמלמד, ורלוונטיות ללומד. עקרונות אלה מתוכננים להיות מוטמעים ומשולבים בפעילות מערכת החינוך כולה, בארגון הלימודים ובתהליכי הוראה, למידה והערכה, תוך העצמת האוטונומיה הבית-ספרית, החל משנת הלימודים תשע"ה.

הטמעת המדיניות למידה משמעותית כרוכה בתהליכים בשלושה תחומים עיקריים, שחיוני שיתקיימו בד בבד: (1) התאמת תכניות הלימודים הקיימות ופיתוח חומרי למידה; (2) הכשרת מורים ופיתוח מקצועי; ו-(3) התאמת תהליכי הערכה. כל האחד מן התחומים הללו הינו נדבך הכרחי ליצירת שינוי בתהליך החינוכי.

המסמך הנוכחי ממוקד בתחום תכניות הלימודים, והוא מיועד להוות מחוון למפמ"רים, לאנשי תכניות לימודים ולוועדות המקצוע בבואם להתאים את תכניות הלימודים למדיניות הלמידה המשמעותית.

מסמכי תכניות הלימודים (ת"ל) מהווים תשתית תיאורטית ומעשית להוראת תחומי הדעת. אלו הם מסמכים מכוננים המגדירים מהם התכנים והמיומנויות שיש ללמד בכל תחום דעת ובכל שכבת גיל, ומכילים עקרונות פדגוגיים והמלצות לדרכי הוראה-למידה-הערכה (הל"ה) המתאימות לכל תחום דעת. תכניות הלימודים מהוות אבן בוחן לתכנון הלימודים הבית-ספרי ותשתית לפיתוח ההערכה החיצונית וההערכה הבית-ספרית המתבצעות במערכת החינוך. מתוך כך, תכניות הלימודים הינן כלי מרכזי להנחת היסודות ללמידה משמעותית בבסיסו של התהליך החינוכי והלימודי.

המציאות של המאה ה-21, אשר מתאפיינת בין היתר בהתפתחויות טכנולוגיות מהירות, ב'התפוצצות הידע' ובשינויים כלכליים, חברתיים, ותרבותיים תדירים, מזמנת למערכת החינוך אתגרים ומציפה בתוך כך סוגיות רבות באשר למקומה של תכנית הלימודים בתהליך החינוכי. כך למשל, בשנים האחרונות, בשל הצמיחה המואצת של תחומי הידע, התרחבו רוב תכניות הלימודים במידה כזו שנוצר פער בין כמות הידע למסגרת שעות ההוראה. הדבר אינו מעודד תהליכי למידה מעמיקים, הדורשים פינוי זמן רב יותר למגוון של דרכי הוראה, למידה והערכה. היבט מרכזי נוסף הינו החשיבות בהקנייה של מיומנויות חשיבה מסדר גבוה,

אוריינות דיגיטלית ו'מיומנויות המאה ה-21' ללומד, ותפקידה של תכנית הלימודים בהתוויית תהליכים אלו.

התאמת תכניות הלימודים למאה ה-21 הינה אם כן תהליך חיוני, שחשוב שיתבסס על שיח מקיף ומעמיק בפורום מקצועי רחב, בהשתתפות אנשי אקדמיה, אנשי רוח ואנשי חינוך מדרגים שונים ומסגרות מגוונות.

במטרה להניע את תהליך הטמעת המדיניות ללמידה משמעותית, וכן לאור האמור לעיל, הוחלט כי יש לבצע פעולות להתאמת תכניות הלימודים הקיימות בטווח המיידי. במסגרת התאמת תכנית לימודים ייכללו שלושה מהלכים עיקריים: (א) יצירת הלימה בין היקף התכנית למסגרת שעות ההוראה, במטרה לפנות זמן לתהליכי למידה משמעותית (ב) חלוקת התכנית למרכיב בסיס הידע והמיומנויות ולמרכיב של פרקי הרחבה והעמקה לבחירת המורה/ בית-הספר, ו-ג) שילוב של היבטים המקדמים למידה משמעותית בכל חלקי התכנית. בשלב זה, לא יערכו שינויים מהותיים בפרקי המבוא, הרציונל והמטרות של תכניות הלימודים.

תהליך התאמת תכניות הלימודים הינו צו השעה ומיועד לתת מענה לצרכי המערכת המיידיים. עם זאת, יודגש כי תהליך זה אינו מהווה תחליף לתהליך מעמיק של פיתוח תכניות לימודים חדשות, הנותנות מענה לאתגרי המאה ה-21. אי לכך, תכניות הלימודים המותאמות יהוו תוצר ביניים, אשר יאפשר הנעה של תהליך חינוכי מעמיק יותר, בד בבד עם קיום שיח מערכתי משמעותי בדבר תפקידן ותצורתן של תכניות הלימודים בעידן הנוכחי.

שותפים

מסמך זה גובש על בסיס דיונים שהתקיימו בשני צוותי עבודה כמפורט להלן, וכן בשיתוף פורום אנשי תכניות לימודים וכלל הסגל הפדגוגי של המזכירות הפדגוגית.

חברי צוות היישום

דליה פניג – יו"ר

פרופ' ענת זוהר – יועצת אקדמית

יעל ניצן – יועצת ארגונית

חגי שריר – רכז

ד"ר ענת סלע – אגף קדם יסודי

גילה קרול – אגף יסודי

אורלי אוריון ליור – אגף על יסודי

לילי רוסו – פיתוח מקצועי

ד"ר יהודה שוורץ – אגף הכשרה

ד"ר יואל רפ – ראמ"ה

ד"ר משה דקלו – אגף בחינות

סימה גוטמן – מינהל חברה ונוער

סיגלית סובל סביון – מינהל תקשוב

גרשון כהן – מדע וטכנולוגיה

שני לוי שמעון – אגף אי שפ"י

עדה רוזנברג – מזה"פ

מיכל גלעד – מזה"פ

צילה מירון – מזה"פ

ד"ר עידית אבני – פדגוגיה דיגיטלית

דוד עצמון – מינהל חמ"ד

נג'את סאלח – מגזר דרוזי

ראודה כרייני – מגזר ערבי

רות אלמליח – מגזר חרדי

דני גילדין – רשויות מקומיות

ד"ר אביבה בריינר – רשויות מקומיות

חברי הצוות המבצע

דליה פניג – סגנית יו"ר המזה"פ ומנהלת

אגף אי לפיתוח פדגוגי

יעל ניצן – יועצת ארגונית

חגי שריר – מדריך ארצי, אגף אי לפיתוח

פדגוגי

אליז קראוס – מנהלת אגף רוח וחברה

ד"ר חנה פרל – מנהלת אגף מדעים

משה זעפרני – מנהל אגף מורשת

ד"ר נורית רון – מנהלת אגף אמנויות

צילה מירון – מ"מ מנהל אגף שפות ומפמ"ר

מחשבת ישראל

איילה רייכרט – ממונה ת"ל, אגף אמנויות

אשר שכטר – ממונה ת"ל, אגף מורשת

נינה אהרון – ממונה ת"ל, אגף רוח וחברה

עידית בר – ממונה ת"ל, אגף שפות

ד"ר רוחמה ארנברג – ממונה ת"ל, אגף

מדעים

מושגים

□ **התאמת תכניות לימודים** – עריכת ת"ל בהתאם למדיניות למידה משמעותית, וזאת בשלושה שלבים עיקריים: (1) הלימה; (2) חלוקה; ו-(3) שילוב:

1. **הלימה** – תהליך של בחינה והגדרה מחודשת של היקף ופרטי החומר הנלמד בתחום דעת, תוך יצירת התאמה בין היקף החומר להיקף שעות הלימוד באופן המאפשר מידה סבירה של העמקה בחומר, בכל חלקי התכנית.

2. **חלוקה** – יצירת הבחנה בכל תחום דעת בין בסיס הידע והמיומנויות בתחום הדעת (פרקי חובה, בהיקף של כ-70% מהחומר; בחט"ע, הלמידה תוערך בהערכה חיצונית), לבין ידע ומיומנויות להרחבה ולהעמקה (פרקי בחירה, בהיקף של כ-30% מהחומר; בחט"ע, הלמידה תוערך בהערכה בית-ספרית).

3. **שילוב** – עריכה מחודשת של ת"ל תוך שילוב הנחיות, המלצות ודגשים המקדמים למידה משמעותית בתחום הדעת, ובתוך כך:

⇒ **שילוב רכיבי עמ"ר (ערך, מעורבות, רלוונטיות)** – שילוב הנחיות ודגשים המקדמים ערך ללומד ולחברה, מעורבות הלומד והמלמד, ורלוונטיות ללומד.

⇒ **פיתוח חשיבה** – שילוב מיומנויות חשיבה מסדר גבוה ודרכי הוראה-למידה-הערכה המעודדות ומקדמות חשיבה והבנה מעמיקה בתחום הדעת.

⇒ **שילוב היבטים דיגיטליים** – שילוב אוריינות דיגיטלית, תכנים, אמצעים ודרכי הוראה-למידה דיגיטליים בתכניות הלימודים, באופן המקדם ומעודד למידה משמעותית.

⇒ **גיוון דרכי הל"ה (הוראה, למידה, הערכה)** – שילוב המלצות למגוון דרכי הל"ה בתכניות הלימודים, המקדמות ומעודדות למידה משמעותית.

הנחת יסוד

□ תכניות הלימודים המותאמות, יהיו תוצר ביניים ויהיו תקפות למשך 3-5 שנים. במהלך תקופה זו יגובשו תכניות לימודים חדשות בהלימה למדיניות הלמידה המשמעותית.

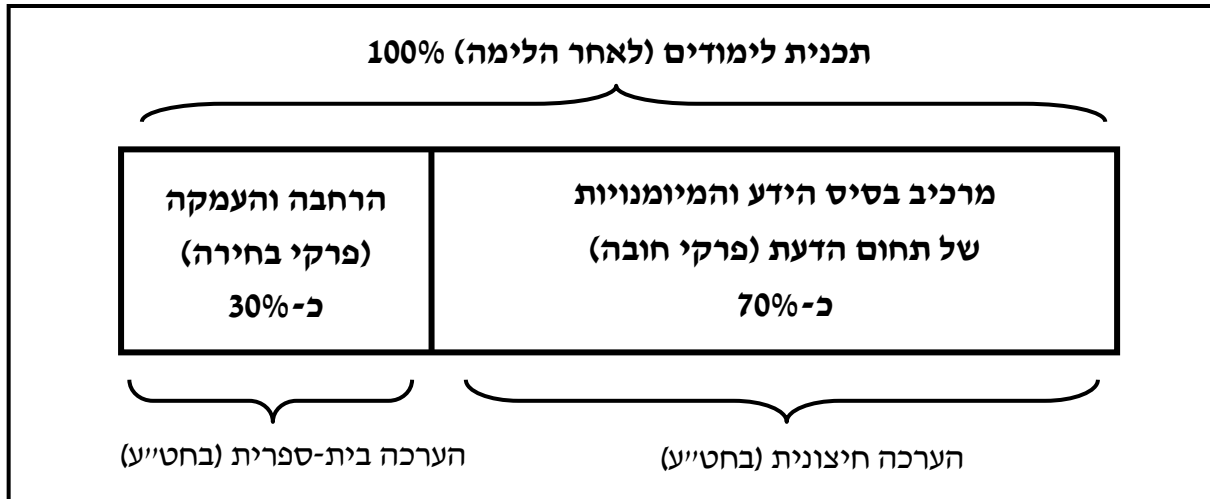
הנחיות כלליות

□ תהליך התאמת תכניות הלימודים יחול על כלל תחומי הדעת, בכל שכבות הגיל, מלבד אנגלית ומתמטיקה.

□ התאמת תכניות הלימודים תתבצע תוך שמירה על התפיסה החינוכית והרעיונית של תחום הדעת.

- תכנית הלימודים לאחר ביצוע תהליך ההלימה מהווה את ה-100% של תכנית הלימודים לצורך חלוקת התכנית לכ-70% שהם מרכיב בסיס הידע והמיומנויות (פרקי החובה) וכ-30% שהם מרכיב הרחבה והעמקה (פרקי הבחירה). ראה תרשים 1 להלן.

תרשים 1 – מבנה תכנית לימודים מותאמת

- בשלבים השונים של התהליך, במהלך חצי שנה ממועד הפצת תכניות הלימודים המותאמות, יכנסו המפמ"רים קבוצות מיקוד בהשתתפות מורים ורכזי מקצוע, לצורך איסוף משוב והפקת לקחים לקראת שנה"ל תשע"ו (מידת ההלימה בין היקף החומר לסל השעות, אופן חלוקת התכנית, דרכי הלי"ה המוצעות וכיו"ב).

תהליך התאמת תכניות הלימודים

התאמת תכניות הלימודים תתבצע בשלושה שלבים, כמפורט להלן:

שלב א' – הלימה □

במסגרת תהליך ההלימה, עבור כל תחום דעת, יבוצעו בחינה והגדרה מחודשת של היקף החומר הנלמד, במטרה לאפשר מידה סבירה של העמקה בחומר ותהליכי למידה משמעותית, בכל חלקי התכנית.

1. הנחיות כלליות לביצוע ההלימה

- 1.1 בתהליך ההלימה, יש לייצר התאמה בתכנית הלימודים בין היקף החומר (תכנים ומיומנויות) לבין מסגרת שעות ההוראה, וזאת תחת הנחת עבודה לפיה מתקיימים 27 שבועות לימוד בפועל.
- 1.2 ניתן לשנות את תכניות ההלימה שנבנו לשנת תשע"ד (מבחינת פרקי הלימוד הנכללים), ובלבד שהיקף החומר לא יגדל. כל שינוי בהיקף התכנית ביחס לתכנית תשע"ד מצריך הסבר והנמקה.
- 1.3 במקצועות שבהם לא בוצע תהליך הלימה בתשע"ד, יש לוודא כי קיימת הלימה בין היקף החומר בתכנית הלימודים לבין מסגרת שעות ההוראה.

□ שלב ב' – חלוקת תכנית לימודים

חלוקת תכנית הלימודים נועדה לאפשר תהליכי העמקה משמעותיים בחלק מתכנית הלימודים, תוך הבנה שהעמקה משמעותית מחייבת צמצום של היקף החומר הנלמד. מהלך זה יאפשר לבתי-הספר/ מורים לבצע תהליך של בחירת נושאים ובחירת דרכי הליכה.

1. הנחיות כלליות לביצוע חלוקת תכנית לימודים

- 1.1 חלוקת תכנית הלימודים בכל תחום דעת תבוצע ע"י מפמ"ר וועדת המקצוע, בהנחיה מקצועית של ממונה ת"ל אגפי, בהלימה להנחיות מנהל האגף ולאמור במסמך זה.
- 1.2 עבור כל שכבות הגיל: כ-70% מהיקף החומר לפי תכנית הלימודים יוגדרו כמרכיב בסיס הידע והמיומנויות (פרקי חובה) וכ-30% נוספים יוגדרו כמרכיב הרחבה והעמקה (פרקי בחירה). ניתן להרחיב את מרכיב ההערכה הבית ספרית מעבר ל-30%, לפי מדיניות תחום הדעת.
- 1.3 עבור החטיבה העליונה בלבד: למידת פרקי החובה תוערך בהערכה חיצונית¹, ואילו למידת פרקי הבחירה תוערך בהערכה בית-ספרית מגוונת².

¹ הערכה חיצונית תתקיים רק במקצועות בהם היא נהוגה כיום. במקצועות בהם נהוגה כיום הערכה פנימית בלבד, למידת כל חלקי התכנית תוסיף להיות מוערכת בהערכה פנימית.

² עבור נבחנים אקסטרניים ונבחני משנה – ראה התייחסות נפרדת להערכת הלמידה של פרקי ההרחבה וההעמקה בסעיף 2.3 שלהלן.

- 1.4 במקצועות בהם ישנו מרכיב משמעותי של התנסות מעשית (כגון במקצועות האמנויות), ניתן לחלק את תכנית הלימודים לשני מרכיבים עד ליחס 50-50%, ובלבד שיוגדר אופן ההערכה (חיצונית או בית-ספרית) עבור כל אחד מהמרכיבים.
- 1.5 חלוקת תכנית הלימודים תבוצע באמצעות סימון דיפרנציאלי של מרכיבי התכנית השונים: (א) פרקי החובה (כ-70%); (ב) פרקי הבחירה (כ-30%); ו- (ג) פרקים נותרים (שלא הוכנסו לתכנית בתהליך ההלימה). צורת הסימון תתבצע באופן אחיד שיקבע לכל תכניות הלימודים.
- 1.6 חלוקת תכנית הלימודים תלווה בפירוט השיקולים שעמדו בבסיס החלטות והמפמ"ר וועדת המקצוע.
- 1.7 תכנית הלימודים המחולקת טעונה אישור של מנהל האגף הרלוונטי.

2. עקרונות לחלוקת תכנית לימודים

- 2.1 סך בסיסי הידע והמיומנויות של מקצועות החובה, כפי שיוגדרו בתכניות הלימודים, יהווה בסיס גנרי משותף ללמידה לכלל תלמידי ישראל, ואת תשתית הידע המשותפת לכלל בוגרי מערכת החינוך.
- 2.2 **מרכיב בסיס הידע והמיומנויות** בכל אחד ממקצועות הלימוד (במקצועות חובה ובמקצועות בחירה) יכלול את ליבת הידע, הכשרים והמיומנויות המהווים את 'הלב הפועם' של תחום הדעת, ובתוך כך:
- ⇒ **ליבת הידע של תחום הדעת** (לפי מבנה תחום הדעת): סוגות עיקריות, תהליכים בולטים, תופעות מרכזיות, חבלי ארץ ואזורים מרכזיים, טקסטים קאנוניים, תקופות חשובות, אירועים מרכזיים, אוצר מילים וכד';
 - ⇒ **מושגים בסיסיים**: מושגים המהווים את השפה של תחום הדעת;
 - ⇒ **מיומנויות עיקריות בתחום הדעת**, כגון: קריאת מפות, ניתוח מקורות וכד';
 - ⇒ **ידע ומיומנויות שהינם חיוניים כדי לאפשר למידה עצמאית** של נושאים או תחומים אחרים במקצוע ו/או לפיתוח אוריינות בתחום הדעת;
 - ⇒ **תכנים ומיומנויות חשיבה המהווים דרישת קדם** ללמידת תכנים ומיומנויות אחרים (רלוונטי בפרט למקצועות היררכיים).
- 2.3 **מרכיב ההרחבה וההעמקה** בתכנית הלימודים יורכב מסל נושאים ופרקים מהם יבחר המורה/ בית-הספר נושאים ופרקים להוראה (ולהערכה בית-ספרית), בנוסף על פרקי החובה.

⇒ אפשר שיוצעו בתכנית הלימודים מודולות חלופיות, או פרקי לימוד נוספים (מעבר ל-30%), בהיקפים משתנים, שמתוכם ייבחרו הנושאים ללימודי ההרחבה וההעמקה.

⇒ במקצועות בהם קיימים שאלונים לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה, יוגדר באופן מפורש מהם פרקי הבחירה המהווים את מרכיב ההרחבה וההעמקה להיבחנות (בהיקף של 30% מתכנית הלימודים), על מנת שניתן יהיה לחבר בכל אותם תחומי דעת שאלונים חיצוניים עבור נבחנים אלה.

3. האופן בו ייושמו תכניות הלימודים (לאחר חלוקה) במערכת החינוך (ר' נספח 1)

3.1 בסיס הידע והמיומנויות יהווה את חובת הלמידה בתחום הדעת, בכל שכבות הגיל. פרקי ההרחבה וההעמקה, יהוו סל שמתוכו המורה/ בית-הספר יוכל לבחור את הנושאים הנלמדים וכן את דרכי ההל"ה.

3.2 פרקי החובה (כלומר, 70% מהיקף החומר בת"ל) יילמדו על פני 70% מסך מסגרת שעות ההוראה. פרקי הבחירה (כלומר, 30% מהיקף החומר בת"ל) יילמדו באופן מלא או חלקי (לבחירת המורה/ בית-הספר, בתלות בדרכי הל"ה נבחרות), על פני 30% מסך מסגרת שעות ההוראה.

3.3 במרכיב ההרחבה וההעמקה של תכנית הלימודים תהיה זיקה בין היקף החומר לרמת ההעמקה. כלומר, המורה/ בית-הספר יוכל לבחור ללמד היקף חומר חלקי (כ- 15-20%) במתודולוגיה מעמיקה או לחילופין, היקף נרחב של חומר (כ-30%) בדרכי הל"ה מסורתיות.

3.4 עפ"י מדיניות תחום הדעת, ניתן יהיה להגדיר תהליך רב-שנתי מדורג של העברת אוטונומיה למורה/ לבית-הספר, לבחירת הנושאים ודרכי הל"ה במרכיב ההרחבה וההעמקה.

3.5 בחלק מתחומי הדעת, לפי מדיניות תחום הדעת, המורה/ בית-הספר יוכל לבחור נושאים להרחבה והעמקה (וכפועל יוצא מכך – להערכה בית-ספרית) בתחום דעת גם מנושאים שנמצאים במרכיב בסיס הידע והמיומנויות (קרי, ה-70%), ובלבד שיכלול גם נושאים/ים ממרכיב ההרחבה וההעמקה (קרי, ה-30%) מתוך תכנית הלימודים (ראה נספח 1, חלופה ג').

3.6 בחלק מתחומי הדעת, לפי מדיניות תחום הדעת, המורה/ בית-הספר יוכל לבחור נושאים להרחבה והעמקה (וכפועל יוצא מכך – להערכה בית-ספרית), אשר אינם

מוצעים בתכנית הלימודים, ובלבד שיכלול גם נושאים ממרכיב ההרחבה וההעמקה (קרי, מתוך ה-30%) מתוך תכנית הלימודים (ראה נספח 1, חלופה ד').

⇒ בחירת נושאי לימוד מחוץ לת"ל תהיה טעונה הנמקה של בית-ספר וכן בחינה ואישור במנגנון שיוגדר ויפורסם בהמשך.

⇒ תהליך הבחינה והאישור של פרקי לימוד שבוחר בית-ספר ללמד מחוץ לתוכנית הלימודים, יוגדר בנפרד עבור כל תחום דעת עפ"י מדיניות תחום הדעת (אישור מפמ"ר, מנגנון בית-ספר, או תהליך אחר).

⇒ על נושאי לימוד שייבחרו מחוץ לת"ל להיות נושאים בעלי זיקה ברורה אל תחום הדעת.

⇒ בחלק מתחומי הדעת, תינתן אפשרות למורים להיות שותפים בבניית סל הנושאים לבחירה והרחבה והמלצות לדרכי הל"ה מתאימות לנושאים אלה. הצעות אלה יישלחו ע"י המורים למפמ"ר, ויתווספו על פי שיקול דעתו לסל הנושאים ודרכי הל"ה לבחירה ולהרחבה.

3.7 בתחומי דעת בהם יש הכרח ללמוד את בסיס הידע והמיומנויות לפני למידת פרקי ההרחבה וההעמקה (כגון בלימודי שפות זרות), סדר אירועי ההערכה, וחלוקתם על פני שנות הלימוד ייקבע על פי מדיניות אגפית, בהתאם למאפייני תחום הדעת. בתחומי דעת אחרים, בהם אין חשיבות לסדר הלמידה וההיבחנות, סדר הלמידה וההיבחנות בתחום הדעת ייקבע על-ידי בית-הספר (לדוג': במדעי החברה, נלמדים תחומי דעת שונים, כך שלמידת תחום אחד אינה תלויה בלמידת התחום השני).

שלב ג' – שילוב היבטים מקדמי למידה משמעותית בתכניות הלימודים

1. עקרונות וקווים מנחים לשילוב רכיבי עמ"ר בתכניות הלימודים: ערך, מעורבות ורלוונטיות

1.1 היחס בין היקף החומר להיקף שעות ההוראה, עפ"י הגדרתם במסגרת תכנית הלימודים בכל חלקי התכנית, יהיה כזה המאפשר העמקה בחומר הנלמד ומפנה זמן מורה וזמן תלמיד ללמידה משמעותית.

1.2 בתכנית הלימודים ישולבו המלצות לדרכי הל"ה המעודדות מעורבות ועבודת צוות של הלומדים ומקדמות למידה פעילה וחוייתית.

1.3 תכנית הלימודים תספק עקרונות לארגון, לניתוח ולפרשנות, והנחיות לשילוב דוגמאות עדכניות הממחישות את העקרונות. לדוגמה: בלימודי היסטוריה – בדיון על העליות לארץ, ניתן להתייחס לגורמי משיכה וגורמי דחייה כעקרון מארגן

בנושא זה, ולהדגים את העיקרון ע"י פירוט גורמי המשיכה והדחייה שאפיינו את העליה הראשונה, כך שעיקרון מארגן זה יוכל לשמש את התלמיד כאשר ידרש לעסוק בעליות אחרות, או בתופעות אחרות של הגירת אוכלוסיה.

1.4 מומלץ שהדוגמאות שישולבו בתכנית הלימודים יקושרו לעולמו של התלמיד ויותאמו לגילו. תינתן הנחייה למורים לייצר דוגמאות הרלוונטיות לאוכלוסיית הלומדים (מגזר, מיקום וכו') ונותנות ביטוי לשונות בין תלמידים. כך, לדוג: בלימודי גיאוגרפיה ומדעי הסביבה – בדיון בנושא זיהום אויר או מים, ניתן לספק דוגמאות לגורמי זיהום מהסביבה הגיאוגרפית הקרובה של התלמיד.

1.5 תכנית הלימודים תהיה מוגשת במדיה דיגיטלית במטרה לאפשר גמישות ועדכון תדיר.

2. עקרונות וקווים מנחים לשילוב מיומנויות חשיבה מסדר גבוה

2.1 כל תכנית לימודים תכלול התייחסות לעקרונות התפיסה של החינוך לחשיבה והלמידה בדרך החקר במטרות התכנית וברציונל.

2.2 בכל נושא בתכנית הלימודים תינתנה דוגמאות לשילוב אסטרטגיות חשיבה רלוונטיות, כגון: ייצוג מידע בדרכים מגוונות, הצדקת הידע והערכתו, זיהוי רכיבים וקשרים.

3. עקרונות וקווים מנחים לשילוב היבטים דיגיטליים בתכניות הלימודים

3.1 בכל תכנית לימודים תשולב התייחסות להיבטים דיגיטליים במטרות התכנית וברציונל.

3.2 יוצעו הצעות להקניית אוריינות דיגיטלית בהלימה למסמכי אוריינות מחשב ומידע³, (כגון: מיומנות איתור מידע, מיומנות הכנת מצגות), לשילוב כלים דיגיטליים בתהליכי הלמידה (כגון: גיליון אלקטרוני, מעבד תמלילים) ולזימון תהליכי למידה משולבי תקשוב (כגון: פורטפוליו דיגיטלי, למידה ברשת חברתית, פתרון בעיות שיתופי).

3.3 בכל נושא בתכנית הלימודים תינתן דוגמה לפעילות לימודית המשלבת היבטים דיגיטליים.

³ <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/MadaTech/ICTInEducation/Tfukot/oryanut/>

4. עקרונות וקווים מנחים לשילוב המלצות לדרכי הוראה, למידה והערכה בתכניות

הלימודים

- 4.1 בתכנית הלימודים ישולבו הצעות למספר שיטות הוראה, סגנונות למידה ודרכי הערכה חלופיות מתאימות, תוך מתן הנחיות לבחירת דרכי הל"ה מתאימות לאוכלוסיית הלומדים, לנושאים הנלמדים ולמורה.
- 4.2 במסגרת ההצעות לדרכי הל"ה יושם דגש על למידה משמעותית המשלבת ערכים ולמידה בינתחומית בהוראה.
- 4.3 בין דרכי ההוראה ישולבו מתודולוגיות ודרכי הוראה באמצעותן ניתן ליצור שילוב משמעותי בין תחום הדעת לעולמו של התלמיד.
- 4.4 בין דרכי ההוראה ישולבו גישות ושיטות הוראה מבוססות-טכנולוגיה.
- 4.5 תכנית הלימודים תכלול פרק המפרט את המיומנויות הנדרשות ללמידת תחום הדעת הספציפי ומנגד קשיים שונים העלולים לפגוש מיומנויות אלו בקרב תלמידים.
- 4.6 התוכנית תכלול עקרונות פסיכו-פדגוגיים הבאים לידי ביטוי במהלך הוראת התכנים והמיומנויות השונים ותציע דרכים לזהות עקרונות אלו בלמידה ולהתייחס אליהם במסגרת ההוראה.

המלצות להמשך

- ☐ ישנה חשיבות לליווי תהליך התאמת תכניות הלימודים ויישומן במערכת החינוך במחקר עומק בליווי ראמ"ה.
- ☐ יש לבנות מסמך מתווה לפיתוח תכניות לימודים ליחידות לימודי ההשכלה הכללית בתחומי הדעת השונים. תוצר זה יצטרף לרשימת תוצרי התהליך של צוות היישום בתחום התאמת תכניות לימודים.

נספח 1

חלופות לדרכי יישום לימודי הבחירה וההרחבה בתחום הדעת בבית-הספר

מקרא

- מרכיב בסיס הידע והמיומנויות של תכנית הלימודים – חובת הלמידה בתחום הדעת
- מרכיב הבחירה וההרחבה של תכנית הלימודים – נושאים/ פרקים מוצעים לבחירה בתכנית
- פרקים נבחרים ע"י מורה/ בית-ספר להרחבה

הבהרות

- ☛ השיעורים המצוינים בתרשימים מייצגים שיעור של היקפי חומר לימוד מתוך סה"כ היקף החומר הנלמד בכיתה, לפי שעות הוראה מומלצות (תכנים ומיומנויות). פרקי החובה יילמדו על פני 70% ממסגרת שעות ההוראה. פרקי הבחירה (בהיקף של 15-30%), יילמדו על פני 30% ממסגרת שעות ההוראה.
- ☛ בחלק מתחומי הדעת יוצעו רק חלק מן החלופות המוצגות להלן, לבחירת מורה/ בית-הספר, לפי מדיניות תחום הדעת.

חלופה א' – לימוד פרקי הבחירה בדרכי הל"ה מסורתיות

- ☛ הוראת כלל פרקי הבחירה בהיקף של 30% מתוך מרכיב ההרחבה וההעמקה בתכנית הלימודים, תוך שימוש בדרכי הל"ה מסורתיות כלומר, הוראת 30% מהיקף החומר על פני 30% משעות ההוראה.

חלופה ב' – לימוד פרקי הבחירה תוך שימוש בדרכי הל"ה חלופיות⁴

הרחבת הלמידה והעמקה משמעותית (שימוש בהל"ה חלופיות) בנושא/ים מתוך סל הבחירה המוצע במסגרת תכנית הלימודים, תוך שמירה על זיקה בין היקף החומר הנלמד למידת ההעמקה.

חלופה ג' – לימוד פרקי הבחירה בנושא/ים ממרכיב ההרחבה והעמקה וגם בנושא/ים ממרכיב בסיס הידע והמיומנויות

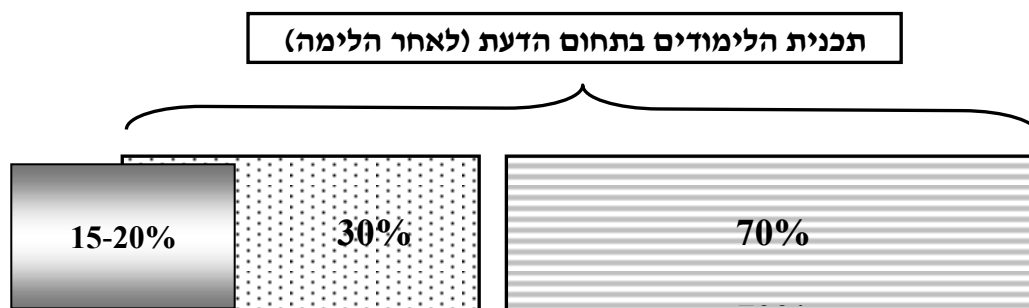
הרחבת הלמידה והעמקה משמעותית (שימוש בהל"ה חלופיות) בנושא/ים מתוך פרקי בסיס הידע והמיומנויות, בנוסף על הרחבת הלמידה והעמקה משמעותית בנושא/ים מתוך פרקי הבחירה, תוך שמירה על זיקה בין היקף החומר הנלמד למידת ההעמקה.

חלופה ד' – לימוד פרקי הבחירה תוך העמקה משמעותית בנושא/ים ממרכיב ההרחבה וההעמקה וגם בנושא/ים מחוץ לתכנית הלימודים

⁴ דרכי הל"ה חלופיות - דרכי הל"ה המדגישות העמקה ומחייבות היקף שעות רב יותר ללמידת נושא, כגון למידת חקר, PBL, תלקיט וכד'.

- הרחבה והעמקה משמעותית בנושאים/ים מחוץ לתוכנית הלימודים, בנוסף על הרחבה והעמקה בנושא מתוך מרכיב ההרחבה וההעמקה, בכפוף לבחינה ואישור של מנגנון שיפורסם בהמשך, תוך שמירה על זיקה בין היקף החומר הנלמד למידת ההעמקה.

חלופה ה' – בחירה מתוך סל נושאים רחב

- מורה/ בית-הספר יבחר יחידות להרחבה מתוך סל נושאים רחב אשר הוצע בתכנית הלימודים (מעבר ל-30%), במקצועות שבהם המפמ"ר בחר להציע היקף גדול יותר של נושאים לבחירה. בין נושאים אלה יוכל המפמ"ר לכלול פרקים ויחידות שהוצאו מתכנית הלימודים במסגרת תהליך ההלימה, נושאים ויחידות שהוצעו ע"י מורים ועוד.

